Cihannüma
Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi
Sayı: I / 1 - Temmuz 2015, 177-197

KRİZ VE SAVAŞ ARASINDA 1641 TARİHLİ VENEDİK AHİDNÂMESİ

Mikail ACIPINAR*

Osmanlı Devleti 17. yüzyıla büyük seferler, karışıklar ve çalkantılarla girmiş, bir kısım dâhili ve harici olaylara I. Ahmed'in vefatından sonra tahtta yaşanan gelişmeler de eklenmişti. 1622 yılında II. Osman'ın katli gibi o zamana kadar benzeri görülmemiş bir olayın ardından amcası I. Mustafa'nın yerine tahta çıkan IV. Murad'ın ilk hükümdarlık yılları da benzer karışıklarla geçmiştir. Küçük yaşta tahta çıkan IV. Murad, isyanlarla boğuşan İstanbul'daki bir takım devlet ileri gelenlerinin hal'inden ve annesinin vesayetinden kurtulduktan sonra 1632 yılında idareyi bizzat eline almıştır[1]. Hükümdarlığı döneminde yaşanan birçok gelişmenin yanı sıra bizzat katıldığı Revan ve Bağdat seferleri de Osmanlı tarihinde önemli bir yer işgal eder[2].

IV. Murad'ın İran seferleri Osmanlı Devleti'nin dış politikasında mühim bir yer tutsa da aynı tarihlerde başka harici gelişmeler de yaşanmıştır. Bunlardan birisi de Osmanlı ordusunun Bağdat Seferi'nden dönüşü esnasında Venedik'le yaşanan askerî ve siyasi krizdir. İlerleyen aşamalarda zikredileceği üzere, IV. Murad'ın Bağdat'ın fethinin kendisine verdiği güç ve özgüvenle Venedik Doju'na karşı takındığı tavır bir kriz haline dönüşmüş, daha önce Venedik'e bahşedilen ahidnâmenin ilgasına yönelik yaklaşım iki devlet arasında ilişkilerin kısa süreli olarak kesilmesine neden olmuştur.

Osmanlı-Venedik Krizi (1638-1639)

Osmanlı kara ordusu Bağdat Seferi'yle meşgul olurken Ali Beçinoğlu komutasındaki Cezayir ve Tunus gemilerinden müteşekkil on altı gemilik bir donanma ise 1638 yazı başlarında Girit sahillerini de kapsayan Akdeniz seferinin ardından Kalabriya kıyılarındaki yerleşim birimlerini ve daha kuzeydeki Loreto'yu yağmalayarak Avlonya Limanı'na demir atmıştı. Osmanlı korsanlarının Adriyatik'teki harekâtlarından haberdar edilen Antonio Marino Cappello komutasındaki bir Venedik filosu derhal denize açılmışsa da hava ihtilafı nedeniyle Osmanlı filosuna yetişememişti. Bunun üzerine Avlonya önlerine gelen Venedik donanması kaleden açılan topçu ateşi nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmış, buna mukabil 1 Temmuz'dan 7 Ağustos 1638'e kadar sürecek bir abluka başlatmıştı.

* Yrd. Doç. Dr., *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü.*
[1] Ziya Yılmazer, "Murad IV", *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s. 177-179.
[2] Özer Küpeli, *Osmanlı-Safevi Münasebetleri*, İstanbul 2014, s. 207-218, 242-268.

Ablukayı kaldırmak için bölgeye yeni bir Osmanlı filosunun gönderildiğini öğrenen Cappello, yardımcı kuvvetler gelmeden harekete geçerek şehri ve limanı topa tutmuş, limanda demirli on altı Osmanlı gemisinin on beşini batırmış, birini ise zafer hediyesi olarak Venedik'e göndermişti. Diğer yandan leventlerin daha önce Avlonya Kalesi'ne sığınmalarından dolayı Cezayir filosunda çok fazla can kaybı yaşanmamıştı[3].

Osmanlı filosunun Avlonya'da yok edilmesi Papalık nezdinde Hıristiyanlık için büyük bir zafer olarak algılanmış ve Venedik Doju Francesco Erizzo, Papa'nın tebriklerine mazhar olmuşsa da yaşananlar Osmanlı cephesinde büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Muhtemelen Osmanlı Devleti ile yakın gelecekte çıkacak bir krizin farkında olan Doj ihtiyatı elden bırakmamış, Osmanlıların öfkesini İstanbul'daki temsilcisi Alvise Contarini'nin marifetiyle yatıştırmaya çalışmıştır. Baylosun Cezayir korsanlarının Venedik'e büyük zararlar verdiğine dair söylemleri ve barış istekleri İstanbul'da çok fazla kabul görmemiş[4], Osmanlı yöneticileri Osmanlı topraklarındaki Venedik vatandaşlarına yaptırım uygulanması yönünde fikir beyan etmiş, ancak daha sonra bundan vazgeçilmiştir[5].

1638 yılı sonlarında Bağdat'ın fethini müteakip İstanbul'a dönmek üzere yola çıkan Osmanlı ordusu, 1639 yılı Şubat ayında Diyarbakır'a ulaşmış, ancak kış şartlarından dolayı bir süre daha Diyarbakır'da beklenmesi kararlaştırılmıştı[6]. Venedik filosunun Avlonya baskınına ilişkin haberler de IV. Murad'a burada bulunduğu esnada ulaşmıştı. Na'imâ'ya göre, haberi alan Sultan gazaba gelerek Venedik'e sefere çıkılmasına ve gerekli hazırlıkların yapılmasına karar vermiş, tepki olarak da İspilit (Split) İskelesi'ni Venediklilere kapattırmıştı[7].

Gerçekten de henüz İstanbul'a dönüş yolunda alınan bu haber IV. Murad'ı ziyadesiyle öfkelendirmişti. Venedik Doju'na hitaben kaleme alınan bir nâmeden anlaşıldığı kadarıyla, Venediklilerin bilhassa Bağdat seferini fırsat bilerek böyle bir harekete girişmelerinden ve kendilerini "Cezayirli ile mâ-tekaddemden mâbeynimizde 'adâvet ü husumet vardur" şeklinde savunmalarından dolayı Sultan'ın öfkesi bir kat daha artmıştı. Öyle ki Sultan'a göre bu durum Sultan Orhan zamanından beri

---

[3] İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. III/2, Ankara 2011, s. 141; Kenneth M. Setton, *Venice, Austria and the Turks in the Seventeenth Century*, Philadelphia 1991, s. 108; Na'imâ'ya göre Beçinoğlu komutasındaki Osmanlı korsanları Girit Adası'ndan başlamak üzere bir sefer düzenlemişti. Yine Avlonya'da demirli Osmanlı gemileri batırılmamış, Venedik'e götürülmüştü. Bk. Na'imâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hafikayn)*, Haz. Mehmet İpşirli, C. III, Ankara 2007, s. 988.

[4] Meryem Kaçan, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnâmeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, s. 37/not 115.

[5] Setton, *a.g.e.*, s. 108-109.

[6] Küpeli, *a.g.e.*, s. 269.

[7] Na'imâ, III, s. 988-989.

süregelen barış hâlinin bozulması manasını taşımakta olup, İstanbul'a varıldıktan sonra yürürlükteki ahidnâme gözden geçirilecek ve yeni bir ahidnâme düzenlenecekti. Yenilenen bu ahidnâmeye de riayet edilmemesi durumunda, ertesi sene Silahdar Mustafa Paşa komutasındaki bir Osmanlı donanması Venedik üzerine gönderilerek memleketleri yakılıp yıkılacaktı[8]. Bu tehditlerle yetinmeyen IV. Murad, bir süre sonra İstanbul'daki kaymakamı vasıtasıyla Baylos Alvise Contarini'yi de hapse attıracaktı[9].

Aslında bu ifadelerin basit bir tehditten ibaret olmadığı ve Osmanlı yönetiminin buna yönelik oldukça ciddi tedbirler aldığı aynı tarihte Bosna Beylerbeyi Şahin Bey'e gönderilen emirlerden de anlaşılmaktadır. Buna göre IV. Murad, İstanbul'a ulaşır ulaşmaz Venediklilerin ellerinde olan "ahidnâmelerinin" alınacağını, durumun tetkik edilmesinden sonra, uygun görülürse, kendilerine yeni bir ahidnâmenin verileceğini kesin bir dille ifade etmekteydi. Bununla birlikte Şahin Bey'e, yeni ahidnâme bahşedilene kadar, Bosna'dan Avlonya, Yanya ve Selanik'e kadar olan ve aralarında İspilit, Şibenik ve Zadra'nın da bulunduğu kıyılardaki tüm iskelelerin Venediklilere kapatılarak kendilerine tek bir parça ürün bile verilmemesi emredilmekteydi. Osmanlı yönetimi ayrıca söz konusu sınırlar dâhilindeki bütün Osmanlı idarecilerine ve kadılarına da bu yönde hükümler göndermişti[10].

Görüldüğü üzere Venedik donanmasının Cezayir gemilerini yok etmesi iki devleti savaşın eşiğine getirmiş, ancak durumun ciddiyetini kavrayan Venedik Senatosu, kriz esnasında tutuklanan ve on ay kadar zindanda tutulduktan sonra 1638 yılı Eylül ayında serbest bırakılan İstanbul'daki baylosları Contarini[11] vasıtasıyla özür dileyerek tazminat olarak bir miktar mal ve kırk beş bin altın vermeyi teklif etmişti[12]. Ancak görüşmelerin ardından IV. Murad'ın vefatının gerçekleşmesini fırsat bilen Venedikliler taahhütlerini yerine getirmekten vazgeçmişlerdi. IV. Murad'ın son yıllarında ve I. İbrahim'in ilk yıllarında Sadrazamlık yapan Kemankeş Kara Mustafa Paşa Venediklilerin bu tutumu üzerine kendilerinden söz verdikleri

---

[8] Evasıt-ı Şevval 1048 (15-24 Şubat 1639) tarihinde Diyarbakır'dan yazılan nâme-i hümâyûn için bk. Archivio di Stato di Venezia, *Documenti Turchi*, No. 1459.(Bundan sonra ASV).

[9] Nicolò Barozzi-Guglielmo Berchet, *Le relazioni degli stati europei lette al senato dagli ambasciatori veneziani nel secolo decimosettimo-Turchia*, Serie V, Venezia 1866, s. 326; Hans Theunissen, "Ottoman-Venetian Diplomatics: The 'Ahd-names. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents", *EJOS*, I/1998, No. 2, s. 183.

[10] Venedik Doju'na yazılan nâme ile aynı tarihi taşıyan hükm-i hümâyûn için bk. ASV, *Documenti Turchi*, No. 1456.

[11] Theunissen, *a.g.m.*, s. 183.

[12] Na'imâ, III, s. 989; Na'imâ'nın, Venediklilerin sorunu halletmek için tazminat ödemeyi taahhüt ettikleri yönünde verdiği bilgiler, İstanbul'daki İngiliz elçisi tarafından da onaylanmaktadır, bk. Setton, *a.g.e.*, s. 109.

tazminatı ödemelerini istemişti. Kara Mustafa Paşa Venediklilerin olumsuz cevabı karşısında donanmanın bahar mevsiminde Venedik'in zaptını gerçekleştirmek üzere hazırlanması emrini vermiş, ayrıca asıl donanmaya Garb Ocaklarından yetmiş kadar geminin katılması için Cezayir'e yedi bin ve Tunus'a da on bin flori göndermiştir. Osmanlı donanmasının sefer hazırlıklarına giriştiği haberini alan Venedik yönetimi derhal harekete geçerek daha önce söz verdikleri kırk beş bin altın tazminatı, beş bini sadrazama verilmek üzere, elli bin altına çıkararak krize son vermeyi başarmıştır[13]. Bu sırada zindanda tutulan Baylos Contarini de Eylül 1638'de serbest bırakılmış ve müzakerelere katılmıştır.

1639 yılında ortaya çıkan siyasi kriz çeşitli diplomatik girişimler sayesinde çok fazla büyümeden halledilmiş, IV. Murad'ın 1640 yılında hayatını kaybetmesiyle Osmanlı-Venedik ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Kısa süre sonra Osmanlı tahtına çıkan I. İbrahim, Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'nın elçiliğiyle Venedik Senatosu'na tahta çıkışını müjdeleyen bir nâme göndermiş[14], çok kısa süre sonra Venedik elçisi Pietro Foscarini[15] yeni Osmanlı padişahının cülusunu tebrik etmek üzere İstanbul'a gelmiştir. Bu arada bir süre önceki kriz nedeniyle tutuklanan Alvise Contarini'nin yerine baylos olarak Girolamo Trevisan atanmış[16], ertesi sene de Venedik'e yeni bir ahidnâme bahşedilmiştir.

1641 yılında bahşedilen ahidnâme çok uzun ömürlü olmamıştır. 1645 yılında başlayacak uzun Girit Savaşı öncesinde verilen son imtiyaz niteliğindeki bu ahidnâmenin geçerlilik süresi yaklaşık dört yıl olmuştur. Adanın fethinin Doğu Akdeniz'deki Osmanlı hâkimiyetinin itmamı için gerekli olduğu, Kuzey Afrika ile Anadolu arasındaki deniz yolunu kestiği, bilhassa iaşe temini hususunda Mısır ve İskenderiye'den İstanbul'a uzanan deniz trafiğine tehdit oluşturduğu gibi başlıca konular Osmanlı Devleti'nin Girit'e yönelik seferinin nedenleri olarak gösterilmektedir. Nitekim son dönemlerde Toskana ve Malta korsanlarının Girit Adası civarında saklanmaları ve içecek su ihtiyaçlarını adadan karşılamaları gibi konuların Osmanlı yöneticilerini rahatsız ettiği ve bu durumun savaş bahanesi olarak kullanılabileceği yönünde bazı Venedik raporlarının varlığına da rastlanmaktadır[17]. Bilhassa yukarıda bahsedilen Avlonya krizi Osmanlı yönetimine savaş için bir fırsat sunsa da, muhtemelen ordunun Bağdat Seferi'nden yeni dönmüş olması ve ardından IV. Murad'ın vefatının gerçekleşmesi bunu mümkün kılmamış gibi görünmektedir.

---

[13] Na'imâ, III, s. 989.
[14] ASV, *Documenti Turchi*, No. 1462, 1465.
[15] ASV, *Documenti Turchi*, No. 1472.
[16] ASV, *Documenti Turchi*, No. 1474.
[17] Girit Savaşı ve nedenleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ersin Gülsoy, *Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)*, İstanbul 2004, s. 23-27.

I. İbrahim'le birlikte başlayan diplomatik görüşmeler ve ardından yenilenen ahidnâme iki devlet arasındaki barış döneminin bir süre daha devam etmesini sağlamıştı. Buna karşılık 1642'den 1645 yılına kadar İstanbul'la Venedik arasındaki ilişkilerin durumunu gösteren resmi yazışmalarda bir suskunluk göze çarpmaktadır[18]. 1642 yılının Nisan ayında yeni Baylos Giovanni Soranzo'yu getirmekle görevlendirilen İstanbul'daki Venedik tercümanı Giovanni Battista Salvago'ya[19] verilen yol izniyle ilgili hükm-i şerifi bildiren belgeden[20] sonraki ilk vesika da Nicolò Dolfin'in 1645 yılının bahar ayında yeni baylos olarak atanmasıyla ilgilidir[21].

Anlaşıldığı kadarıyla iki ülke arasındaki ilişkiler her ne kadar normal seyrinde devam ediyor gibi görünse de 1642 yılının Nisan ayında Senato'ya, Cezayir'deki Osmanlı denizcilerinin Venedik topraklarına yönelik bir sefer hazırlığında olduğuna ilişkin haberler gelmekteydi. Bölgedeki Venedikli casusun bildirdiğine göre, toplamda yirmi gemiden müteşekkil Osmanlı filosuna, sefer düzenlenecek bölgeyi iyi tanıyan "mürted" denizciler de dâhil edilmiş, ayrıca Cezayir adına casusluk yapan Venedik'teki bazı Yahudilerden de Venedik donanması hakkında ayrıntılı bilgiler alınmıştı[22]. Aslında içten içe kaynayan savaş korkusunun fitilini ateşleyen Sünbül Ağa vakası Osmanlı Devleti'nin görünürdeki bahanesi ve 1669 yılına kadar sürecek uzun ve yıpratıcı bir savaşın başlangıcı olmuştur[23].

1641 Tarihli Venedik Ahidnâmesi

1641 tarihli Venedik ahidnâmesi, I. İbrahim'i tebrik için gelen Venedik elçisi Pietro Foscarini'nin girişimleri neticesinde, aynı zamanda mutat olduğu üzere Osmanlı tahtındaki değişikliği müteakiben verilmiş ticaret içerikli bir ahidnâmedir. Daha önce verilen ahidnâmelerin tecdidi durumundaki 1641 tarihli ahidnâmede, Kanuni döneminden başlamak üzere, I. İbrahim'e kadar düzenli olarak yapılan yenilemelere atıf yapılmaktadır[24]. 17. yüzyılda 1604, 1619 ve 1625 yıllarında bahşedilen ahidnâmelerin yanı sıra Venedik'e, Akdeniz'de artan korsanlık faaliyetlerinin iki

---

[18] Maria Pia Pedani, *I Documenti Turchi dell'Archivio di Stato di Venezia-Inventario della miscellanea*, Vol. II, Roma 1994, s. 406-407.

[19] Aslen Galata doğumlu olup 16. yüzyıldan itibaren İstanbul'daki Venedik baylosları ve elçileri adına tercüman olarak hizmet eden bir aileden gelen Salvago ve 1625 yılında Cezayir üzerine kaleme aldığı raporu için bk. E. Natalie Rothman, "Self-fashioning in the Mediterranean Contact Zone: Giovanni Battista Salvago and his 'Africa Overo Barbaria' (1625)", *Renaissance Medievalisms*, 2009, s. 123-143.

[20] Evâil-i Muharrem 1052 (1-10 Nisan 1642) tarihli belge için bk. ASV, *Documenti Turchi*, No. 1485.

[21] Evâil-i Safer 1055 (29 Mart-7 Nisan 1645) tarihli belge için bk. ASV, *Documenti Turchi*, No. 1488.

[22] ASV, *Documenti Turchi*, No. 1486.

[23] Gülsoy, *a.g.e.*, s. 26-27.

[24] 16. ve 17. yüzyıllardaki Venedik ahidnâmeleri için bk. Kaçan, *a.g.t.*

ülke özelinde ele alınması suretiyle, 1605 yılında bir de korsan ahidnâmesi verilmiştir[25].

16. ve 17. yüzyıllardaki Venedik ahidnâmeleri üzerine çalışan Kaçan 1641 tarihli ahidnâmenin tarihini sehven 1640 olarak vermiştir[26]. Buna karşılık Theunissen tarafından yapılan benzer içerikli çalışmada 1641 tarihli ahidnâmenin sadece yeni harflere aktarılmış hali verilmiştir[27]. Günümüzde Venedik Devlet Arşivi'nde 'Documenti Turchi' serisi içerisinde yer alan ahidnâme tek nüsha olup, sonunda *Evâsıt-ı Şevval 1650* (24 Ocak-2 Şubat 1641) tarihi yer almaktadır[28]. Daha evvel bahsedildiği üzere, mevcut ahidnâme Osmanlıların uzun Girit Savaşı öncesi Venediklilere verdiği son imtiyaz olup, diplomatik ve içerik bakımından bazı yazım değişiklikleri dışında aynı yüzyıldaki örneklerinden pek fazla farklılık arz etmemektedir.

Burada bahsedilmesi gereken en önemli husus ise korsan meselesinden dolayı IV. Murad döneminde Venediklilere bir nişanın verilmiş olduğu bilgisidir. İçeriğine bakıldığında 1605 yılına ait korsan ahidnâmesiyle doğrudan ilgili olmadığı anlaşılan bu nişan, I. İbrahim tarafından yenilenerek 1641 tarihli ahidnâmeye eklenmiştir. Aynı konuyla ilgili olarak 1670 tarihli ahidnâmede "Sultan Murad Hân zamânında korsan ta'ifesi husûsiçün virilen nişân-ı hümâyûn babam merhûm Sultan İbrahim Hân [zamânında] dahi tecdîd olunmuş imiş. Venediklüler ol nişân-ı hümâyûnu Südde-i Sa'âdetimde ibrâz eylediklerinde tecdîd oluna" denilmektedir. Venedik büyükelçisi Alvise Molin'in söz konusu nişanı ibraz etmesi üzerine aynı yılın Eylül ayında Venediklilere daha önce korsanlar konusunda verilen nişan-ı hümâyûn da yenilenmiştir[29].

IV. Murad döneminde verildiği söylenen nişan tespit edilememekle birlikte, bunun Avlonya'da yaşanan olaydan ötürü kaleme alınmış olabileceği varsayılabilir. Nitekim Theunissen 1639 yılı müzakerelerinde korsanların faaliyetlerini yasaklayan

---

[25] Ahidnâme metni için bk. İdris Bostan, *Adriyatik'te Korsanlık: Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575-1620*, İstanbul 2009, s. 185-188. Venedik Devlet Arşivi'nde "Bailo, Carte Turche" serisinde yer alan ve ilk defa İdris Bostan tarafından yayımlanan 1605 tarihli "korsan ahidnâmesinin" erken tarihli bir başka nüshası da "Documenti Turchi" serisinde bulunmaktadır. İki nüsha arasında içeriği değiştirmeyen bir kısım farklar göze çarpmaktadır. Bununla birlikte Bostan tarafından yayımlanan belgede "Evâhir-i Şevval 1013" tarihi yer alırken, diğer vesikada "Evâil-i Şa'ban 1013/23 Aralık 1604-1 Ocak1605" tarihi bulunmaktadır. Bu durumda "Carte Turche" serisinde yer alan vesika ilkinin sureti durumundadır. Erken tarihli bu ahidnâme için bk. ASV, *Documenti Turchi*, No. 1193.

[26] Kaçan, *a.g.t.*, s. 37.

[27] Theunissen, a.g.m., s. 626.

[28] ASV, *Documenti Turchi*, No. 1470.

[29] Kaçan, *a.g.t.,* s. 129-131.

bir dizi nişan verildiğinden bahsetmektedir[30]. 1605 tarihli korsan ahidnâmesinde yer alan maddelerle 1670 yılında tecdid olunan nişan kıyaslandığında farklı bir metinle karşılaşılmaktadır. Diğer yandan söz konusu nişanın, daha önceki yıllara ait ahidnâme metinlerinde tekrarlanan, Mağrib leventlerinin ve korsanlarının Venedik topraklarına veya gemilerine saldırmaları ve Venedik vatandaşlarını esir ederek satmaları konusunda değinilen bir maddenin genişletilmiş hali gibi düşünülebilir. Bu durum, 16. yüzyılın sonlarından itibaren Akdeniz'deki ağırlıklı sorun haline gelen korsan faaliyetlerinin etkisinin bu tarihlerde dahi önemini muhafaza ettiğine işaret etmektedir.

[30] Theunissen, *a.g.m.*, s. 183.

EKLER

EK I: 1641 Tarihli Venedik Ahidnâmesinin Çeviri Yazısı

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmî-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı *garrâ-yı cihân-sitân*-ı hâkânî nüffize bi'l-'avni'r-rabbânî ve bi's-savbi's-samadânî hükmü oldur ki, şimdiki hâlde avn-i inâyet-i rabbâni ve meşiyyet-i hidâyet-i subhâni mukâreneti ile ben ki Sultân-ı selâtin-i cihân ve burhân-ı havâkin-i devrân tâc-bahş-ı hüsrevân rû-yı zemîn Sultan İbrahim Han ibn-i Sultan Ahmed Han ibn-i Sultan Mehmed Han ibn-i Sultan Murad Han ibn-i Sultan Selim Han ibn-i Sultan Süleyman Han ibn-i Sultan Selim Hanım hâlâ mefâhirü'l-ümerâi'l-ızâmi'l-İseviyye merâcim-i küberâi'l-fihâm fi'l-milleti'l-mesîhiyye Venedik Doju olan Françesko Erco [Francesko Erizzo] ve sâir beyleri hutimet avâkibuhum bi'l-hayr dergâh-ı sa'âdet-destgâhıma Petro Foskarini [Pietro Foscarini] nâm yarar ve mu'temedün-aleyh beyzâdeyi elçi ta'yin idüp arz-ı sadâkat ve ihlâs eyleyüp merhûmun ve mağfurun-lehüm cedlerim Sultan Süleyman Han ve Sultan Selim Han ve Sultan Murad Han ve Sultan Mehmed Han ve babam Sultan Ahmed Han ve karındaşlarım Sultan Osman Han ve Sultan Murad Han aleyhimü'r-rahmeti ve'l-gufrân zamanlarında dostluk ve muâhede olduğu üzere Âsitâne-i Sa'âdetimle olan sulh u salâh ve işbu ahidnâme-i hümâyûnda münderic olan şurût u uhûd kemakân mukarrer olup müceddeden ahidnâme-i hümâyûn virilmek bâbında istid'â etdikleri ecilden istid'âları hîn-i kabulde vâki' olup bu üslûb üzere ahidnâme-i hümâyûn virile deyü hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnla fermân-ı âlîşânım sâdır olmağın müşârünileyh Venedik Doju ile vesâir beyleriyle sulh u salâha mukarrer olup müceddeden ahidnâme-i hümâyûn virilüp ve ahidnâmede münderic olan şürût u uhûd alâ vechi't-tafsîl beyân olunup işbu virilen nişân-ı şerîfimle ahd u emân müstâhkem olup ve ahd-i hümâyûnum mukarrer ve mü'ekked olmasiçün yemin iderüm ki yeri ve göğü yaradan Hakk Sübhâne Te'âlâ'nın birliği hakkiçün mâdâmki anlar tarafından ahde muhâlif iş olmaya benden dahi muâhede-i şerîfe mugâyir vaz' sâdır olmayup min ba'd Venedik Doju ve beyleri vesâir âdemleriyle deryâda ve karada iki canibe müte'allik yerlerin ve vilâyetlerin halkı ile ve Akdeniz'de vâki Tine nâm-ı diğer İstendil ceziresiyle vesâir tasarruflarında olan cezîreler ve şehirler ve burgazları ile sulh u salâh mukarrer olup ve bi'l-cümle Ayamarko'nun sancağın getüren kimesneler ile yaşda ve kuruda elân tasarruflarında olan illeri ve köyleri ile şimdiye değin tasarruflarında olup ve şimden-sonra kendü dindaşlarından alacak yerleri ile ba'de'l-yevm aramızda olan dostluk ve barışıklık mukarrer olup ve Yanya Sancağı sınurunda olan Parga nâm mevzi' ki sâbıka merhum ve mağfûrleh Sultan Süleyman Han nevavarallâhu merkâdehû emri ile yakılup yıkılmış idi mezîd-i inayetlerinden yine anlar câniblerine

tasarruf olunmasın emr idüp zikr olunan mevzi‘ kal‘asıyla ve varoşuyla ve karyeleri ile ve hudûd u sınurı ile merhûm ceddim mûmaileyh hazretleri inâyet eyledüğü üzere anların zabt u tasarruflarında ola amma mezbûr Parga ve âna tâbi‘ olan köylerde vâki‘ olan âdemleri denizden ve kurıdan memâlik-i mahrûseme zarar u ziyan iderler ise Venedik beyleri ol zarar u ziyanı tazmin itdüreler ve idenlerin muhkem haklarından geleler memâlik-i mahrûsemde olan sancakbeylerinden ve subaşılardan ve bi’l-cümle huddâm-ı encüm-ihtişâmımdan hiç ahad anların vilâyetlerine ve kal‘âlarına ve burgazlarına ve âdemlerine zarar u ziyan irişdirmeyeler ve eğer cenâb-ı celâlet-me‘âbıma müte‘allik olan beylerden ve asâkir-i zafer-me‘âsirimden anların vilâyetlerine ve kal‘alarına ve burgazlarına ve âdemlerine zarar u ziyan irişdirirler ise vâki‘ olan zarar u ziyan fermân-ı şerifim ile yerine konulup dahl idenlerin haklarından geleler ve mezbûr beylerin bâzirgânlarından ve âdemlerinden memâlik-i mahrûseme yaşdan ve kurudan kadırga ve gökeleri ve gayri küçük gemileri ile mahrûse-i İstanbul’a ve Galata’ya ve diyâr-ı Arabistan’dan İskenderiyye-i Mısır’a ve Gelibolu’dan aşağa olan boğaza ve İnebahtı ve Preveze Boğazlarına ve Moton Limanları’na gaflet ile gelüp girmeyüp mukaddemâ dizdarlarına tenbih eyleyüp icâzet ile gelüp girüp meğer ki rüzgâr şiddet üzere olmağla furtuna olup veyahûd anları levend kalyataları kovup ol iskelelerden gayri konacak yerleri olmayup zarûret ola ol vakitde gelüp gireler. Eğer mümkün ise tenbih ideler ve gitmelü olacak icâzetsiz gitmeyüp muhâlefet idenlerin haklarından geline. Ânın içün Venedik beylerine töhmet olmaya ve memâlik-i mahrûsemden deryâ yüzüne giden gemiler ve kadırgalar ve donanmalar deniz yüzünde Venedik gemilerine buluşurlar ise biri birlerine dostluk idüp zarar u ziyan itmeyeler. Anlar dahi fermân-ı şerîf ile deryâ yüzüne çıkmış donanma ve kadırgalarıma vesâir deryâ yüzünde yürüyen gemiler ile buluşduklarında yelkenlerin indirüp dostlukların bildüreler ve eğer yelkenlerin indirüp dostlukların bildirdikden sonra zarar u ziyan idecek olurlar ise eğer gemi ve davar ve âdem ve esbâb ziyanıdır her ne ise yerine konula. Hemçünân anların kadırgaları ve gemileri ve donanmaları dahi deniz yüzünde benim gemilerim veyahûd rençber gemilerine buluşurlar ise dostluk üzere geçüp zarar u ziyan itmeyeler ve eğer gemiler ve âdemler ve esbâb ve davar ziyanıdır her ne ise yerine koyalar ve eğer ittifâk düşüp harâmî ve levend gemisine buluşup ol harâmî gemisi bunlara kasd idüp cenk ile harâmî gemisine bunlar gâlip olalar. Hîn-i muhârebede helâk olandan gayri ne-kadar âdem esir olup diri tutarlar ise aslâ katl itmeyüp bî-kusur sağ ve sâlim südde-i sa‘âdetime irsâl u îsâl ideler ki muhkem haklarından gelüp bir vechile siyâset itdürem ki sâirlerine mûcib-i ibret ola ve memâlik-i mahrûsemden donanma gemilerim ki bir tarafa sefere gide Venedik’e müte‘allik olmaya. Venedik donanması epsem kendi hâlinde dostluk üzere durup hareket itmeyüp varup kimesneye mu‘âvenet itmeye ve benim donanma-yı hümâyûnuma zarar u ziyan irişdirmesine sebep olmaya. Benimle düşmanlık üzere olan kimesnelerin

donanmaların aralarına getürmeyeler ve anlara yardım ve azık virmeyeler ve eğer donanmalarından her kim bu emrime muhâlefet iderse eyledüğü yerde Venedik beyleri muhkem haklarından geleler ki sâirlerine mûcib-i ibret vâki‘ ola ve gayri vilâyetin dahi barçalarına ve kadırgalarına ve gayri gemilerine rast geldikleri vakitde Venedik beyleri kendü adalarına ve hisârlarına ve limanlarına sığındırmayup durgurmayalar. Tutmak mümkün olursa tutup mecâl virmeyüp haklarından geleler. Benim tarafımdan dahi ol-vechile amel olunup gayri vilâyetin harâmî gemilerin ve barçaların ve kadırgaların limanlarıma ve hisarlarıma sığındırmayup tutmak mümkün olursa tutup mecâl virmeyüp haklarından geleler ve Venedik’den biri gelüp memâlik-i mahrûsemden bir kimesne ile satu-bazar idüp akçesin tamam virmedin hile idüp kaçup giderse benim hükm-i şerîfimle varup talep olundukda ol kimesne bulunursa rızkı sahibine alıvireler ve memâlik-i mahrûsemden bir kimesne varup Venediklüden biri ile satu-bazar idüp akçesin edâ itmedin kaçup gelürse sâbit olan hakkı alıvirile ve memâlik-i mahrûsemden bir kimesne borç idinse veyahûd bir-vechile mütehhem olup gaybet eylese ânın içün bir günâhsız tutulmaya Venedik beylerine ânın içün töhmet olunmaya meğer ki anların memleketlerine varup dura, benim canibimden dahi ol-vechile itdürile ve baylos kimi dilerler ise göndereler isterler ise horandaları ile gelüp mahrûse-i Kostantiniyye’de üç yıla karîb dura tamam olmadın gide dilerse horandasız gele maslahât ne ise göre üç yıl tamam olmadın ol dahi gide ânın yerine ol-vechile biri dahi gele ve Venedik’den bir esir kaçup memâlik-i mahrûseme gelüp Müslüman olur ise ve sahibi gelürse bin akçe virile ve sahibi gelmeyüp vekili gelürse akçeyi vekiline vireler. Eğer küfrî üzere ise ol esir ayni ile virile ve memâlik-i mahrûsemden kaçup anlara varır ise Müslüman ise veyahûd mürted oldu ise te‘allül itmeyüp ayni ile kendüyi vireler ve eğer küfrî üzere ise sahibi veyahûd vekîline bin akçe vireler. Eğer Mağrib’in levend kalyataları ve gayri yerlerin korsan kayıkları deryâda vesâir karada olan harâmîler varup Venedik’e tâbi‘ olan adaları ve gayri yerlerini urup âdemlerin esir idüp getürüp Rumili ve Anadolu’da ve Mağrib’de vesâir yerlerde satup veya kendüler kullanup bu-makūle esir her kimin elinde bulunursa bilâ-tereddüd ellerinden alınup Venedik beylerinin bayloslarına veya kâim-i makâmlarına veya vekîllerine teslim ideler ve ol harâmî levend ele getürilüp muhkem haklarından gelinüp ve ol esir Müslüman olmuş ise âzad olup salıvirile ve ahidnâme-i hümâyûna muhâlif sulh u salâha mugâyir Venedik re‘âyâsını bâzı kimesneler esir idüp elden ele kaçırmağla ihtilâle bâis ve bâdî olurlar imiş imdi sulh u salâh zamanında vâki’ olan Venedik esirleri her kimin elinde bulunur ise Müslüman olmuş ise âzad itdürile ve eğer küfrî üzere ise işbu ahidnâme-i hümâyûn ve sulh u salâh mûcebince Venedik baylosuna veya kendü ta‘yin itdüğü âdemisine teslim itdirilüp min ba‘d ahidnâme-i hümâyûna ve sulh u salâha muhâlif esir itdirilmeyüp idenlerin haklarından gelinüp te‘allül ve bahâne itdirilmeye deyü vârid olan hatt-ı hümâyûn mûcebince nişân-ı hümâyûn

virilmeğin kemâkân ol nişân-ı hümâyûn mefhumu ile amel oluna ve Venedik gemileri memâlik-i mahrûseme gelür iken muhâlif yel çıkup ol gemi helâk olup ne mikdâr âdem kurtulursa âzad oluna esbâbları kurtulursa sahiblerine virile kapudân canibinden ve âdemlerinden ve sâirlerinden kat'â dahl olunmaya ve memâlik-i mahrûsemden bir gemi ol tarafa varır iken muhâlif yel çıkup ol gemi helâk olursa Venediklüden âdem kurtulur ise anlara dahl olunmayup esbâbları sahibine virile kat'â dahl ve nizâ' olunmaya ve eğer memâlik-i mahrûsemden şol yerlerden ki kadırga ve kayıkları vesâir gemiler deryâ yüzüne çıkup gitdikleri vakit ki kapudânım anlar ile bile olmaya. Ol gemilerin reisleri muhkem kefillere virile ki varup Venedik memleketlerine zarar u ziyan irişdirmeyeler eğer kefil virmedin giderler ise mücrim ve günâhkâr olalar muhkem haklarından geleler ve eğe kefil virdikden sonra zarar iderler ise ne zarar ve ziyan olursa kefilleri vireler. Hemçünân Venedik canibinden dahi deryâ yüzüne gemileri çıka Venedik kapudânı bile olmaya. Reisleri muhkem kefile virdikden sonra memâlik-i mahrûseme zarar u ziyan irişdirirler ise olan zarar u ziyanı kefilleri vireler. Eğer kefilsiz giderler ise mücrim ve günâhkâr olalar muhkem haklarından geleler ve memâlik-i mahrûsemden bir haracgüzâr veya bir âmil kaçup Venedik'e müte'allik kal'alalara ve adalara varup temekkin itse kabul olunmaya varan âdeme te'allül itmeyüp ayni ile vireler. Şöyle ki âdem öldürüp veyahûd uğruluk idüp rızk götürür ise ayni ile vireler benim cânibimden dahi ol-vechile itdirilüp ol tarafdan âdem öldürüp veyahûd uğruluk idüp rızık götürür ise ayni ile vireler ve Venediklünün bir biri arasında nizâ'ları olsa baylosları âdetlerince dinliye kimesne mani' olmaya ve bir kimesnenin baylos ile nizâ'ı olsa şöyle ki südde-i sa'âdetimden mahrûse-i İstanbul'da ola vâki' olan kaziyyesi Divân-ı Âlişânımda istimâ' [oluna] lakin ben sa'âdetle sefer-i hümâyûnda bulunacak olur isem ânın gibi baylos ile vâki' olan münâza'a İstanbul muhâfazasiçün konulan hâkim huzurunda kadı ma'rifetiyle istima' oluna. Şöyle ki Venedik bâzirgânları ile bir kimesnenin nizâ'ı vâki' olup kadıya varalar. Venediklünün kendü tercümanları hazır olmayınca kadı olan da'vâların fasl ve istimâ' itmeyeler. Amma anlar dahi te'allül idüp tercüman hazır değildir deyü avk itmeyüp tercümanların hazır idüp eğer tercümanları mühim maslahâtda ise gelince tevakkuf oluna ve baylos olanı âharın borcu içün kimesne rencide itmeyüp muzâyaka virmeyeler ve nesne ödetmeyeler. Amma müdde'î olanlar medyunları sâkin olduğu yere varup hâkimi ma'rifetiyle hakk u adl üzere taleb oluna baylos dahi bu ahvâlin fasl olunmasın Venedik beylerine i'lâm ide ve Venedik'den İnebahtı ve Mora vesâir memâlik-i mahrûseme bir bâzirgân ki gele gayri kimesne borcu içün ânı tutup incitmeyeler ve Venediklü bir bâzirgân Burusa'ya veya bir gayri yere gitmek isteye baylosundan icâzetnâme almayınca gitmeyeler. Eğer temerrüd idüp icâzetsiz gitmek isterse subaşı baylosa mu'âvenet idüp koyuvirmeye ve Venedik'den gelen gemilerin neftileri memâlik-i mahrûsemde hidmete tutulmayup nice geldiler ise gemiler ile

gideler ve Venedik'den gelüp temekkin iden kimesneler evlü olsun ergen olsun mâdamki gelüp gidüp rençberlik idüp memâlik-i mahrûsemde yerleşmeye, varup girü gide anlardan harâc taleb olunmaya ve Venediklünün bâzı harâcgüzâr kâfirler ile nizâ'ları olup hîn-i da'vâda Venediklü şâhidler ikâmet iderler imiş hasm olanlar bu yer kâfirlerinden gerekdir deyü muzâyaka virüp Venediklü nasrânilerin şehâdetlerin kabul eylemezler imiş imdi cümle nasârâ millet-i vâhide olduğu ecilden gerekdir ki anların eğer kefere ile nizâ'ları olup ikâmet-i şâhide ihtiyaçları olursa kefere tâ'ifesinden kangı sınıfdan ki şâhid ikâmet idüp şer'-i şerîf-i nebevî muktezâsı üzere isbât ideler kabul oluna ve Venedik'den bir bâzirgân memâlik-i mahrûsemde yolda ve izde ve köyde basılup rızkı alınsa veyahûd basıldıkda bâzirgân depelenmiş olsa veya gâib olsa vârisi veyahûd vekîli gelürse şer'le görülüp hak yerine vara. Venedik'den bir bâzirgân memâlik-i mahrûseme gelüp ticâret üzere kendi halinde yürür iken mürd olsa metrukâtına beytü'l-malcı karışmayup bayloslarına teslim ideler ve Mağrib Müslümanlarından ve bunlardan gayri sâir yerlerin bâzirgânları ki bey' u şırâ itmek içün yaşdan ve kurudan gelmelü oldukda ki Venedik hükm idüğü yerlere uğraya âdet ve kânûnları üzere metâ'larının rüsûmun aldıkdan sonra mâni' olmayalar zarar u ziyan irişdirmeyeler. Memâlik-i mahrûseme nice dilerler ise gelüp gideler ve Korfoz'dan yukaru ve boğazdan yürüyen gemiler Venediklü olsun gayri olsun ki Venedik'e ticarete varalar ve geleler kimesne mâni' olmaya ve zarar u ziyan irişdirmeyeler meğer ki yaramazlık itmiş olalar. Ve bir Venedik gemisi âdet ü kânûn üzere İstanbul'da aranup gitdikden sonra ki kânûn-ı kadîm üzere bir dahi Boğazhisarları önüne vardıkda aranup andan sonra gitmeğe icâzet virile hâlâ kânûn-ı kadîme muhâlif Gelibolu'da dahi aranur imiş min ba'd Gelibolu'da aranmayup âdet-i kadîme üzere girü heman Boğazhisarları önünde aranup gide ve Zaklisa ceziresiçün sâl be-sâl Âsitâne-i Sa'âdetime bin beş yüz sikke altun irsâl u isâl ideler ve memâlik-i mahrûseme Arabistan memleketleri feth olunduğu zamandan berü olagelen üslûb-ı kadîm üzere iki pâre mavnaları Mısır İskenderiyyesine ve iki kıt'a mavnaları dahi mahrûse-i Şam'a tâbi olan Trablus ve Beyrut iskelelerine olageldüğü üzere esbâb ve metâ'ları ile mukarrer olan vakitde ve mevsimlerde gelüp gide vaktinden ve mevsiminden te'hir itmeyüp eğer iki mavnalarıdır ve eğer dahi ziyadedir ve eğer büyük ve küçük gemileridir şimdiye değin ne-vechile gelüp gidüp bey' u şırâ idegelmişler ise girü ol-vechile idüp olagelene muhâlif nizâ' itmeyeler ve mahrûse-i İstanbul'da ve Beyrut ve Trablus iskelelerinde vesâir yerlerde eğer akçe ve metâ'dan evvelden olagelene muhâlif ihdâs olunan bid'atlar ref' olunup kadîmden ne-vechile olageldi ise âna göre amel olunup kânûn-ı kadîme muhâlif kimesneye te'addi itdirilmeye ve merhûm ceddim Sultan Süleyman Han zaman-ı şerîfinde virilen ahidnâme-i hümâyûn muktezâsınca mu'tâd-ı kadîmden ziyâde gümrük talep olunmayup gümrük husûsunda kânûn-ı kadîm olan kanûnnâme defteri mûcebince müstâkilen emr-i şerîf virile ki dergâh-ı mu'allâmda ve Şam

Trablusu'nda ve Mısır İskenderiyyesi'nde vesâir memâlik-i mahrûsemde sâkin olan Venedik baylosu ve konsolosları ol emri temessük ideler ve mezbûr mavnalarına ve sâir gemilerine ve tâcirlerine ve metâ'larına beylerbeyilerimden ve beylerimden ve sâir kullarımdan hiç ahad kânûn-ı kadîme muhâlif zulm u te'addi itmeyeler emn üzere olalar kimesne anları rencide itmeye ve Arnavidlik'de ve Bosna vilâyetlerinde olan yerlerin bâzısın bu cânibin tasarrufuna girüp ve bâzı Venedik beylerinin ellerindedir iki cânibin ellerinde olan hisârların kadimî sınuru ve karyeleri vire bozulmadın ne vechile zabt olunagelmiş ise min ba'd ol-vechile zabt oluna deyü bu bâbda tarafeynden mezbûr vilâyetlerin hâkimlerine müceddeden emirler gönderilüp tanbihler olunup ve sâbıka Bosna Beyi olan Ferhad Bey'e emirler vârid olup Yakomo Soranso nam Venedik elçisi muvâcehesinde sınur kat' olunup ne vechile ta'yîn ve tebyin oldundu ise vuku'ı üzere amel oluna ve mukaddemâ fetretden sonra merhûm ve mağfûrleh ceddim Sultan Selim Han zamanında tekrar sulh u salâh olundukda üç yıla değin müte'ahhid oldukları üç yüz bin altunu tedriciyle bî-kusur edâ itdikleri hızâne-i âmiremde mahfûz olan defterde mukayyed olup ve merhûmun ve mağfûrlehüm cedlerim Sultan Süleyman Han ve Sultan Selim Han ve Sultan Murad Han ve Sultan Mehmed Han ve babam Sultan Ahmed Han ve karındaşlarım Sultan Osman Han ve Sultan Murad Han tâbe serâhüm zamanlarında zikr olunan filoriden gayri sâir vâki' olan şartları ve ahdleri bi't-tamam yerine getürdikleri ecilden tekrar işbu ahidnâmede derç olunmamışdır min ba'd ol husûslar içün dahl u taarruz olunmaya ve merhûmun zamanlarında ve cülûs-ı hümâyûnumdan sonra virilen ahkâm-ı şerîfeyi kemâkân mukarrer tutdum mâdâm ki Südde-i Seniyye-i sa'âdet-destgâhımda kurudan ve yaşdan düşmanlık üzere olanlara Venedik Doju ve beyleri kavlen ve fi'len muayyen ve zâhir olmayalar vâki' olan sulh u salâhdan tecâvüz itdirmeyim ben-dahi hakk subhâne ve te'âlâ hazretlerinin ululuğu ve vahdâniyeti hakkiçün ve celîl-i ekrem şefi'i ümem iki cihân güneşi Muhammed Mustafa sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem hürmetiçün ahd u yemin iderim ki mâbeynde mün'akid olan dostluk ve sulh u salâhdan ve şart u beyân olunan şurût u uhûddan inhirâf göstermeyim ve ba'de cennet-mekân merhûm ve mağfûrleh karındaşım Sultan Murad Han tâbe serâhu zamanında korsan tâifesi hususiçün virilen nişân-ı hümâyûn benim zaman-ı sa'âdet-makrûnumda dahi tecdid olunup Venediklüler ol nişân-ı hümâyûnun şurûtun icra itdikleri ecilden bu tarafdan dahi kemâkân mer'i ve muhterem tutulup mûcebiyle amel oluna ve min ba'd hilâfına cevâz gösterilmeye şöyle bilesiz alâmet-i şerîf-i âlem-ârâya i'timâd ve i'tikâd kılasız. Tahrîren fî Evasıt-ı şehr-i Şevvali'l-mükerrem sene hamsin ve elf.

Be-makam-ı Dârü's-saltânati'l-aliyye Kostantiniyye el-mahmiyye

EK II: 1641 Tarihli Venedik Ahidnâmesi (ASV, Documenti Turchi, No. 1470)

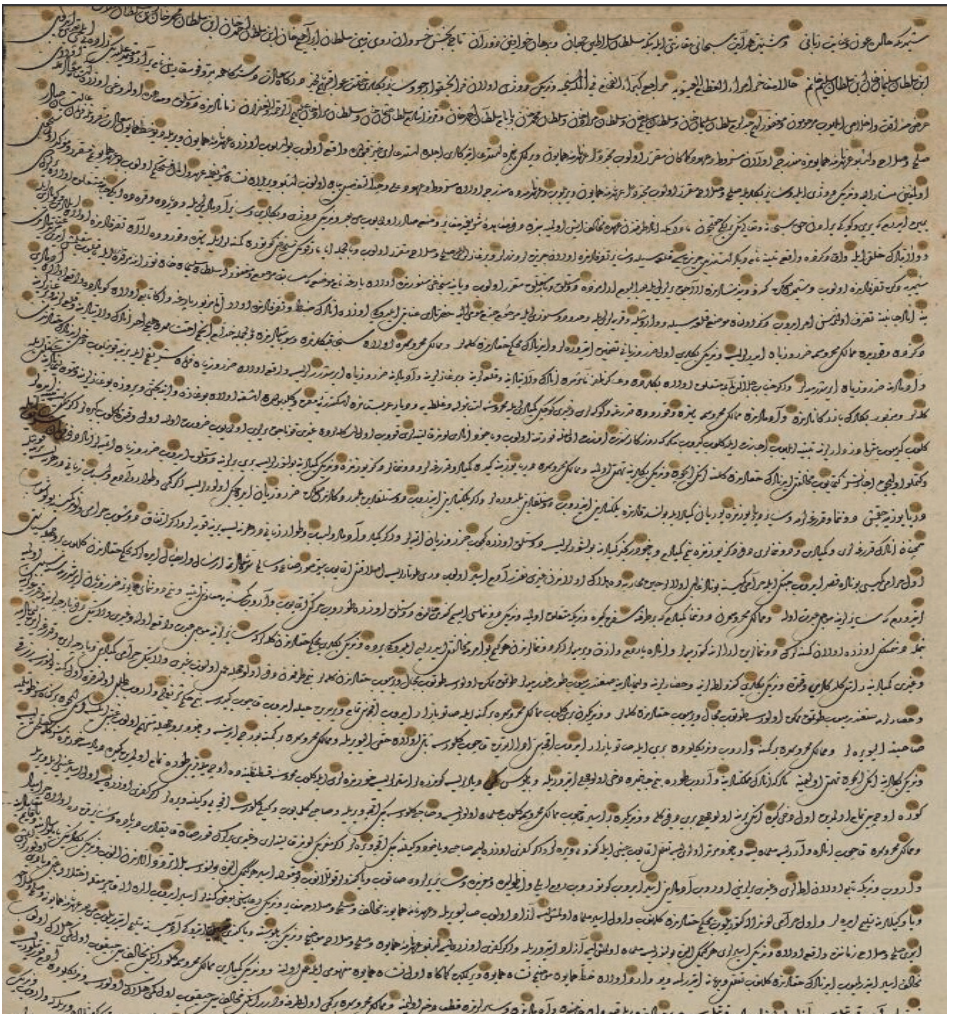

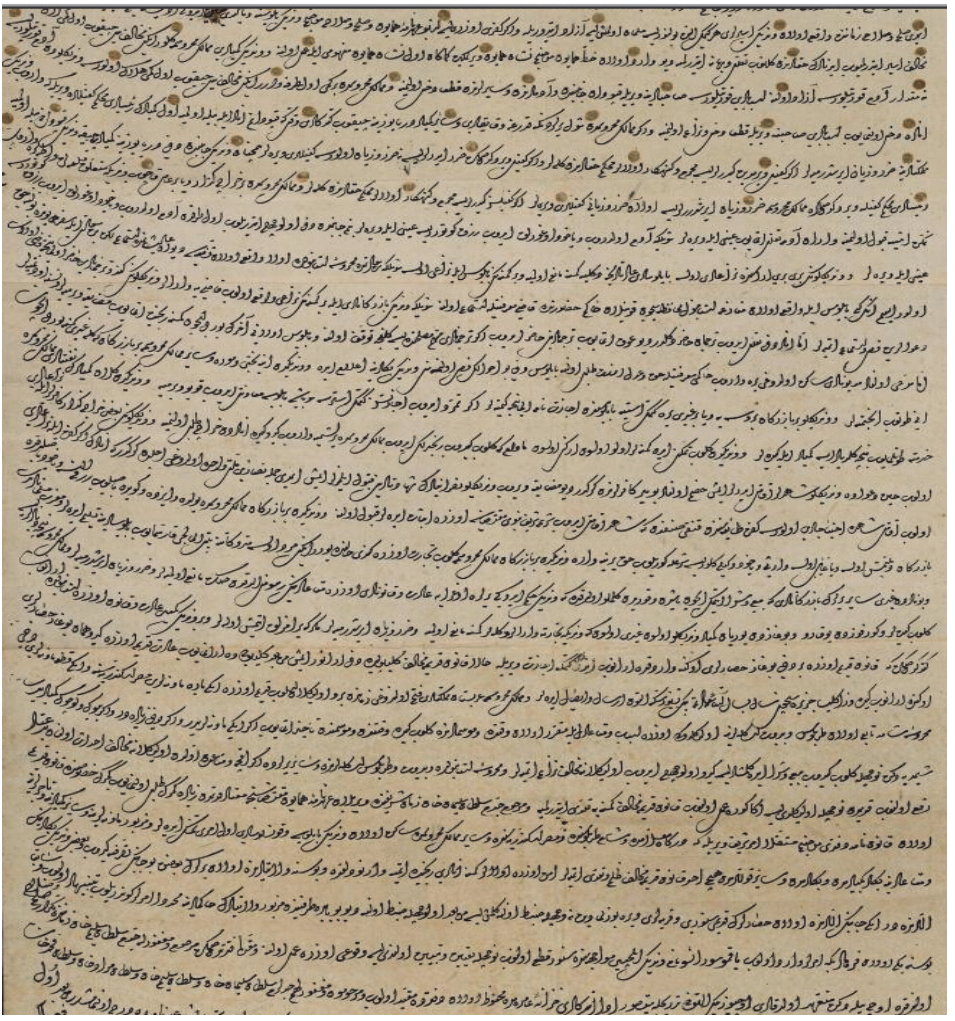

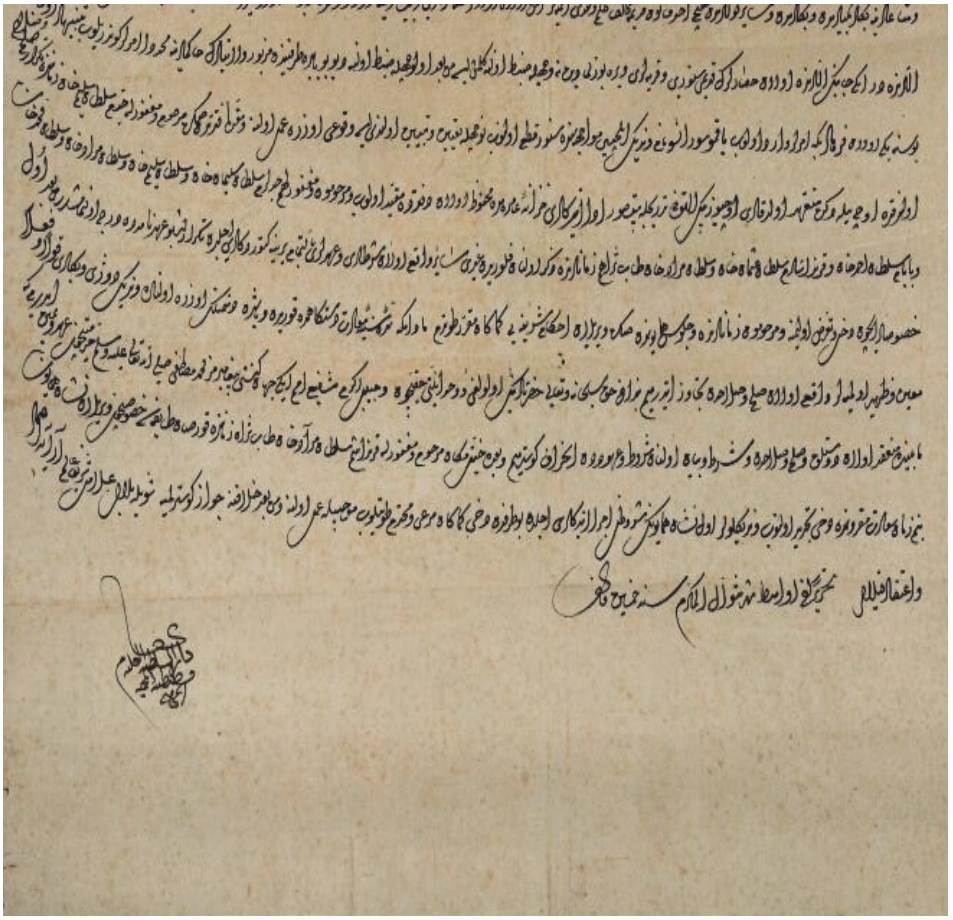

EK III: 1605 Tarihli Korsan Ahidnâmesi (ASV, Documenti Turchi, No. 1193)

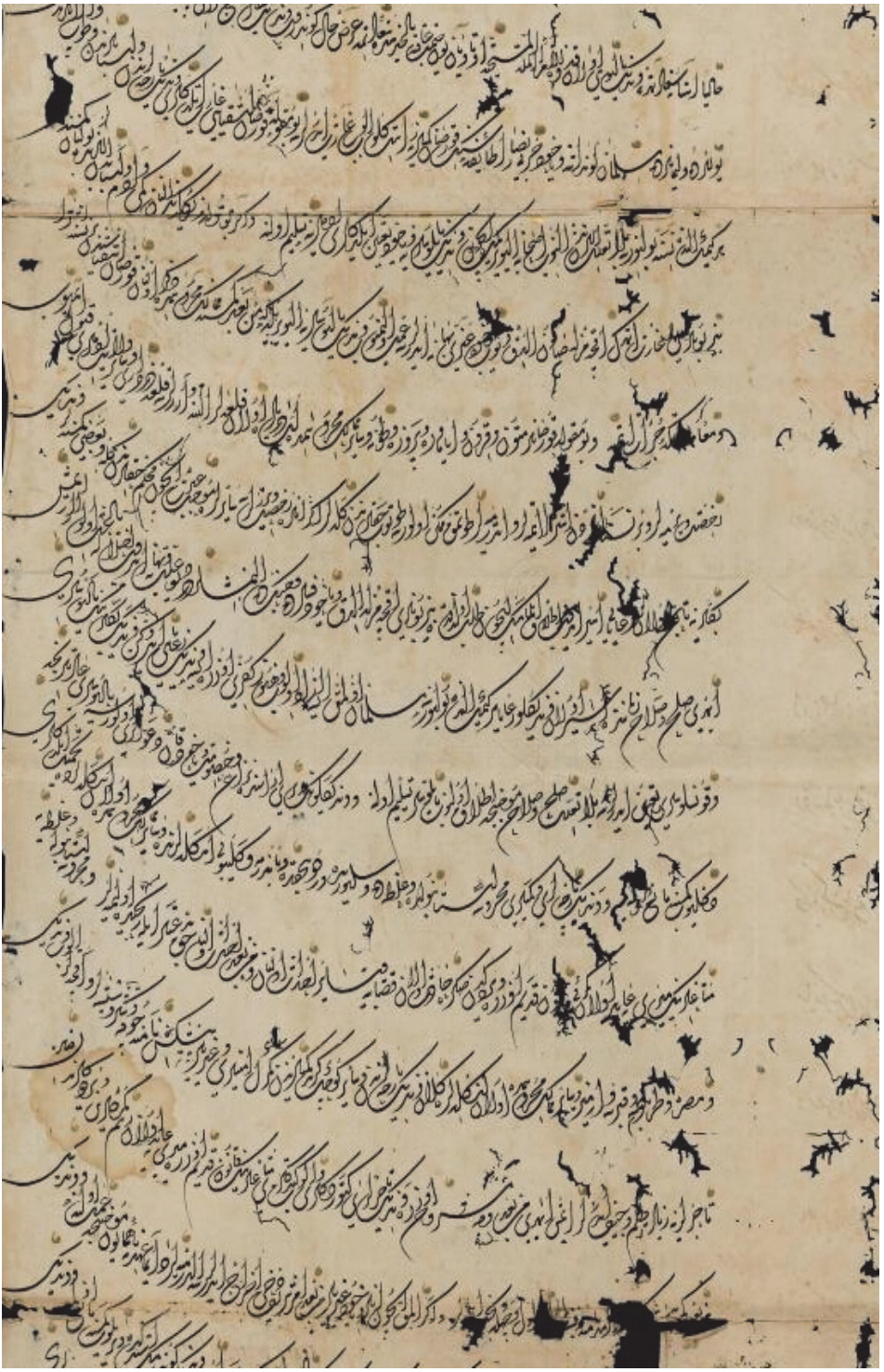

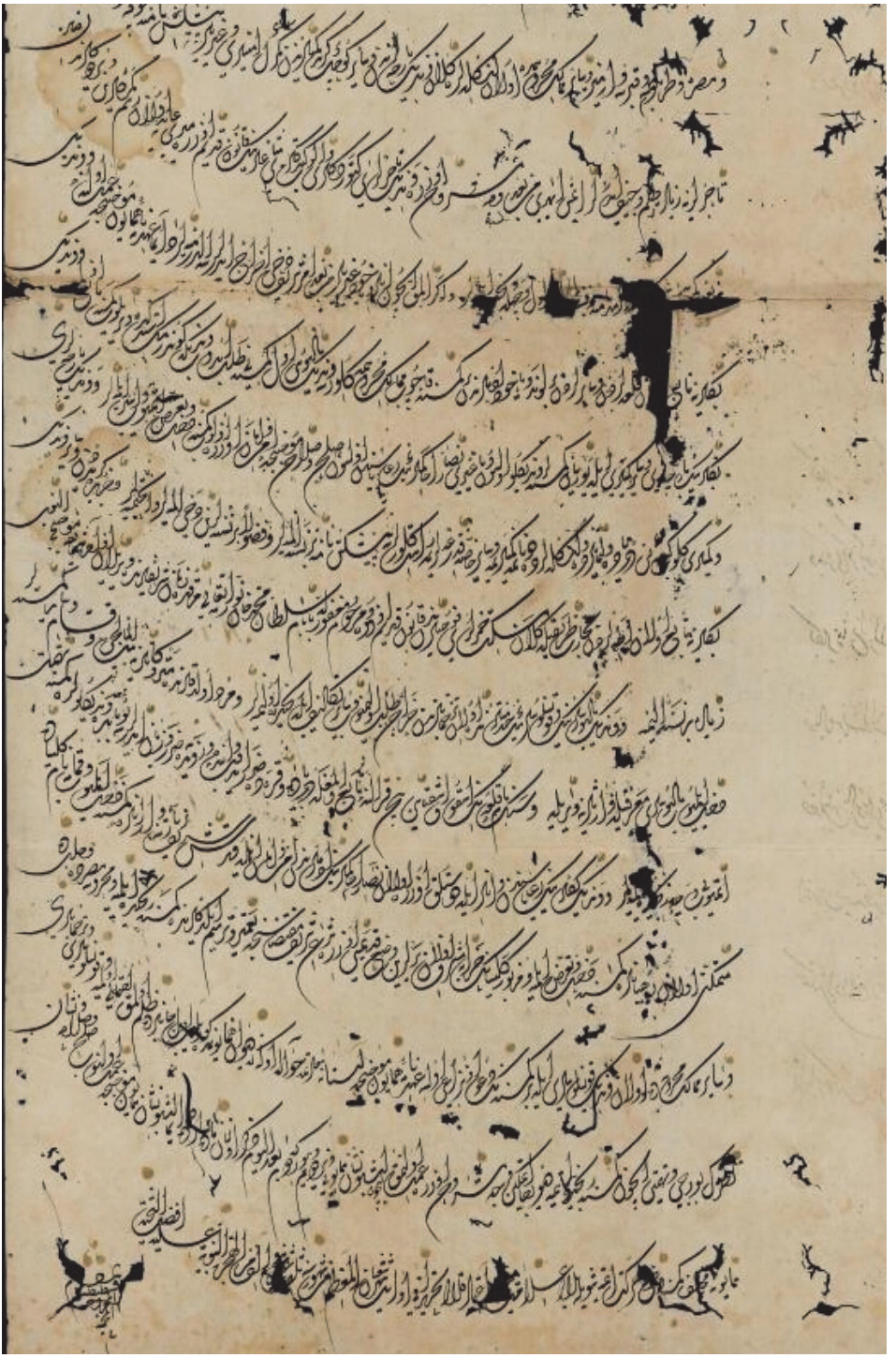

Kaynaklar

a. Arşiv Belgeleri

ASV (Archivio di Stato di Venezia)

Documenti Turchi: 1193, 1456, 1459, 1462, 1465, 1470, 1472, 1474, 1485, 1486, 1488

b. Kaynaklar

Barozzi, N.- Berchet, G. — *Le relazioni degli stati europei lette al senato dagli ambasciatori veneziani nel secolo decimosettimo-Turchia*, Serie V, Venezia 1866.

Na'imâ Mustafa Efendi — *Târih-i Na'imâ (Ravzatü'l-Hüseyn fî Hulâsati Ahbâri'l-Hafikayn)*, Haz. Mehmet İpşirli, C. III, Ankara 2007.

c. Araştırma-İncelemeler

Bostan, İdris — *Adriyatik'te Korsanlık: Osmanlılar, Uskoklar, Venedikliler 1575-1620*, İstanbul 2009.

Gülsoy, Ersin — *Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)*, İstanbul 2004.

Kaçan, Meryem — *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnâmeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995.

Küpeli, Özer — *Osmanlı-Safevi Münasebetleri*, İstanbul 2014.

Pedani, Maria Pia — *I Documenti Turchi dell'Archivio di Stato di Venezia-Inventario della miscellanea*, Vol. II, Roma 1994.

Rothman, E. Natalie — "Self-fashioning in the Mediterranean Contact Zone: Giovanni Battista Salvago and his 'Africa Overo Barbaria' (1625)", *Renaissance Medievalisms*, 2009, s. 123-143.

Setton, Kenneth M. — *Venice, Austria and the Turks in the Seventeenth Century*, Philadelphia 1991.

Theunissen, Hans — "Ottoman-Venetian Diplomatics: The 'Ahd-names. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents", *EJOS*, I/1998, No. 2, s. 1-698.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı — *Osmanlı Tarihi*, C. III/2, Ankara 2011.

Yılmazer, Ziya — "Murad IV", *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s. 177-179.